

COMENTARII ASUPRA UNOR HODONIMIE GĂLĂȚENE

Conf.univ.dr. Oana Magdalena Cenac
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *Street names reflect the image of a microtopos in the public space. Although these names should be chosen according to objective criteria, they are subjected to administrative arbitrariness, often subordinated to social and political circumstances. In our paper, we shall analyze the contemporary urban denominative reality of the city of Galati, selected from cartographic sources (the map of Galati, 2002). We have taken the theoretical information of the field which we have processed and applied in our investigations on urbanonymic formulae.*

Keywords: *hodonyms, public space, urban denomination.*

În cadrul domeniului de cercetare al toponimiei, s-a conturat un domeniu de sine stătător, numit de Adrian Rezeanu *urbanonimie*, adică „știința numelor de locuri urbane” care presupune o cercetare urbanistică sistematică asupra construcțiilor urbane semnificative și asupra denumirilor de străzi, specialistul toponomast fiind obligat să cunoască relatări detaliate de natură arhitecturală, geografică și istorică locală ale orașelor. Tot Adrian Rezeanu este cel care, considerând ca fundamentală dimensiunea istorică a toponimiei, a selectat un număr de modele toponimice urbane în baza aspectului motivației, posibil valabile pentru majoritatea orașelor românești:

„Analiza modelelor propuse și repartizarea lor în timp în sistemul denumirilor urbane scoate în evidență segmente numeroase din istoria orașului”,

uneori lipsa motivației toponimice fiind dominantă, alteori

„atribuirea denumirilor urbane de către administrația locală în funcție de evenimentele politice și istorice majore sau ocazionale reprezentând o

practică frecventă care creează o imagine falsă a orașului în care toponimia minoră este identificată arbitrar cu numele utilizate și în alte orașe”¹.

Ne propunem să analizăm realitatea denominativă urbană contemporană din orașul Galați, selectată din surse cartografice (harta Galațiului din 2002). Am preluat informația teoretică a domeniului, cristalizată în lucrările de specialitate ale lingviștilor de la Institutul de lingvistică de la București (în mod special ale lui Adrian Rezeanu), pe care le-am prelucrat și aplicat în investigațiile noastre referitoare la formulele urbanonimice. Am considerat esențială în stabilirea criteriilor de normare denominativă oficială distincția *motivată/ nemotivat toponimic*, distincție general acceptată în domeniu.

Pentru orașul românesc modern, în general, momentul fundamental pentru introducerea obligatorie a sistematizării străzilor, a numirii lor și a numerotării caselor începe cu perioada Regulamentului Organic (prima jumătate a secolului XIX-lea),

„moment fundamental de deschidere europeană care a antrenat o evoluție economică, socială și culturală cu implicații directe asupra ridicării bunăstării generale a populației. Extinderea teritorială, prin includerea de unități administrative rurale periurbane și, deci, preluarea sau nu a vechilor denumiri de locuri, apariția unor noi artere de circulație, de lucrări edilitare, clădiri publice, parcuri, hanuri și magazine, piețe (...) au determinat o explozie urbană, orașul românesc apropiindu-se în scurt timp de aspectul orașelor din occident.”²

Din acest punct de vedere, și orașul Galați, cu o istorie multiseclară (atestat din secolul al XV-lea), a cunoscut o extindere a zonelor locuite, primul plan de sistematizare (pierdut astăzi) a orașului datând din 1838, alcătuit de ing. Ignat Rizer, cu reluarea lui cu modificări, după 22 de ani, la 1860. Astăzi, aceste planuri nu se mai găsesc la arhivele statului. Neexistând un plan de sistematizare nou și clar pentru întregul oraș, trama stradală se dezvoltă haotic în lipsa unei artere care să lege zona industrială din „valea orașului” cu „orașul de sus”.

¹ Adrian Rezeanu, Filofteia Modoran, *Modele de toponimie urbană*, în LR, 1995, p.231.

² *Ibidem*, p. 226.

Orașul este serios afectat la sfârșitul celui doilea razboi mondial, prin distrugerea în bombardamentele americane și nemțești a circa 5000 de locuințe din zona centrală și portuară în timpul retragerii trupelor combatante. Abia în 1954 s-a început reconstrucția zonei distruse din central orașului. Se trasează liniile unui plan de sistematizare a cărei idee fundamentală a fost conturarea cu precizie a zonelor industriale și a zonelor funcționale ale orașului. În afara extinderii vechii zone industriale din valea orașului, se dezvoltă zona industrială de vest – Platforma Smârdan – unde este amplasat combinantul siderurgic.

În funcție de aceste zone, au fost ridicate noi cartiere de locuințe urmărindu-se folosirea la maximum a terenurilor libere din perimetrul locuibil: pe terenurile libere, dincolo de nou trasatul bulevard George Coșbuc, se ridică cartierele *Tiglina* 1, 2, 3 și 4, cartierele *Dunărea* și *Aviației* și se modernizează, în mare parte, cartierul central *Mazepa* ale cărei clădiri erau afectate de seismul din noiembrie 1940 și de bombardamentele din timpul celui de-al II-lea război mondial.

Unul dintre cele mai mari cartiere al orașului este cartierul *Dunărea*, amplasat în apropierea combinatului siderurgic. Zonele industriale și amplasarea cartierelor noi au impus crearea unor noi artere de circulație care să preia întregul trafic urban în și dinspre zonele industriale, astfel încât b-dul Brăilei devine principala magistrală a municipiului, unind șase cartiere (*Mazepa*, *Dunărea* și cele patru cartiere *Tiglina*) și preluând întregul trafic spre și dinspre București.

Atenția noastră se va opri la denumirile străzilor din cele două mari cartiere – *Dunărea* și *Aurel Vlaicu* – create sub regimul comunist, prin extinderea vechilor limite ale orașului.

Studiul denumirilor de străzi – *hodonime*³ - va fi legat indisolubil de viața internă a orașului, sistemul denumirii noilor locuri urbane fiind normat prin prisma istoriei și vieții sociale locale, deci având o motivație a lor.

Astfel, conform hărților consultate și nomenclatorului străzilor Galațiului, cartierul *Dunărea* are 5 bulevarde și 10 străzi, iar cartierul *Aurel Vlaicu* numără 5 bulevarde și 53 de străzi.

Plecând de la modele propuse de Adrian Rezeanu, în denumirea străzilor și bulevardelor din cele două cartiere gălățene, se pot stabili următoarele tipare:

³ Din gr. *hodos* = 'drum' < cf. și fr. *odonyme*.

- **Cale de acces urbană provenită din toponim major (nume de oraș, nume de județ):** strada Basarabiei, bulevardul Brăilei, bulevardul Galați, Calea Smârdan.

- **Nume de străzi provenite din nume de localități din țară:** Tecuci, Alba-Iulia, Sucevei, Măgura, Iași, Olănești, Tușnad, Călimănești, Căciulata, Călugăreni, Costești, Odobești, Focșani, Caracal, Vizantea.

- **Nume de stradă provenite din nume de plante, animale:** Nufărului, Gladiolelor, Crinului, Castanilor, Dudului, Nucului, Alunișului, Caișilor și Drumul Viilor.

- **Nume de străzi provenite din nume de ape:** strada Milcov și bulevardul Dunărea

- **Nume de străzi provenite din nume de meserii:** Feroviarilor, Textilistilor, Laminoriștilor, Strungarilor, Zidarilor, Furnaliștilor, Oțelarilor (în cartierul Dunărea) și Aviatorilor și Feroviarilor (în cartierul Aurel Vlaicu).

- **Nume de străzi provenite din nume de personalități din diferite domenii ale culturii și științei:**

scriitori: Panait Istrati, George Coșbuc, Costache Conachi, Victor Papilian

artiști plastici: Nicolae Grigorescu, pictor Isser Iosif, Octav Băncilă, Nicolae Mantu

compozitori și muzicieni: Ionel Fernic, Grigore Ventura, Nae Leonard

aviatori: Henry Coandă, Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Aviator Vasile Craiu, Av. M. Zorileanu

savanți: Victor Vâlcovici (matematician gălățean)

nume de personalități istorice: bulevardul Cloșca

- **Nume de străzi desemnând evenimente istorice:** Bulevardul 1 Decembrie 1918, strada 24 Ianuarie 1859, 9 mai 1945, 13 Decembrie, 8 Martie.

Pe baza schemei de mai sus, se pot face următoarele observații:

- Majoritatea străzilor și un bulevard din cartierul *Dunărea* poartă nume care denumesc meserii, în timp ce în cartierul *Aurel Vlaicu*, majoritatea străzilor poartă nume de aviatori, de artiști plastici, de oameni de știință. **Denumirile de meserii devenite denumiri de străzi** sunt motivate de alegerile făcute de administrația din regimul comunist care, astfel, spera să întărească sentimentul de importanță socială a celor care făceau parte din clasa muncitoare, considerată atunci a fi fundamentală pentru ideologia și

existența statului. Aceste denumiri sunt doar aparent nemotivate pentru că, de fapt, ele sunt alese cu bună știință, de aici și densitatea mare a acestor denumiri în special în cartierul *Dunărea*, locuit, în majoritate, de cei care lucrau în combinat.

- Alegerea de **nume de personalități din diferite domenii de cultură** poate fi justificată fie prin legătura personalităților cu orașul Galați (Camil Ressu, Nicolae Mantu, Costache Conache), fie prin activitatea desfășurată de aceștia în oraș.

- **Atribuirea de nume de aviatori** foarte cunoscuți unor străzi din cartierul *Aurel Vlaicu* se justifică prin dezvoltarea acestui cartier pe locul fostului aeroport al orașului Galați, dispărut în urma presiunilor sovietice asupra administrației vremii.

- **Atribuirea de nume de localități unor străzi:** *Tecuci, Suceavei, Alba-Iulia, Măgura, Iași, Olănești, Tușnad, Călimănești, Călugăreni, Năruja, Cotești, Odobești, Focșani, Caracal, Vizantea, Smârdan* – evidențiază caracterul arbitrar al denominațiilor. Este imposibil de justificat legătura acestor nume de localități cu realitățile urbane locale. Singura denumire care poate fi justificată este strada *Tecuci* care a indicat, în diacronie, drumul orientat spre orașul Tecuci, dar, în timp, odată cu extinderea limitelor orașului, această cale de acces în oraș s-a intersectat cu alte străzi nou apărute.

- **Datele evenimentelor istorice sau date de sărbători internaționale devenite nume de străzi** nu sunt denumiri motivate, întrucât evenimentele la care se referă nu aparțin realității locale, ci date generale din istoria națională sau de sărbători internaționale: *1 Decembrie 1918, 24 ianuarie 1859, 8 Martie, 9 Mai 1945, 13 Decembrie*.

- Există și nume de străzi care, prin utilizarea ca urbanonim a unui substantiv comun, aparținând câmpului lexical al unei profesii, scoate cuvântul din sfera lexicului specializat, lăsând impresia de hodonim nemotivat. Dacă ne raportăm la perioada în care s-au dat denumirile discutate, se constată că acestea se justifică prin existența unui obiectiv concret la acea epocă pe străzile respective, ceea ce făcea perfect motivat numele străzii, de exemplu: strada *Incubatorului* din cartierul *Dunărea*. Pentru denumirea strada *Stadionului*, motivația este transparentă și astăzi, întrucât obiectivul continuă să existe.

Concluzii: Majoritatea covârșitoare a denumirilor de străzi este nemotivată, fapt explicabil prin acțiunea comisiilor de urbanism de la nivelul primăriei municipiului. Totuși strada, ca exponent al spațiului public, rămâne „un topos intermediar între cel domestic și cel instituționalizat, acesta din urmă fiind locul de desfășurare a activităților socio-politice, educaționale, culturale, economice, al petrecerii timpului liber, al divertismentului”⁴.

Hodonimele pot fi interpretate ca indici socio- și psiholingvistici ai societății românești din perioada comunistă, când au fost ridicate cartierele la care ne-am referit. În acest sens, limba reflectă schimbările din societate sub influența factorului politic, istoric și cultural.

BIBLIOGRAFIE:

- Bogdan, Ioan, *Scrieri alese*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G.Mihăilă, Editura Academiei RSR, București, 1968.
- Bogrea, V., „Iorgu Iordan, *Nume de localități românești provenite de la nume de popoare*”, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională, I, 1921-1922, Cluj, 1922, p.30.
- Butnaru, Daniela-Ștefania, „Tradiție și inovație în toponimie. Hodonimele”, [Traditie si inovatie in toponimie Hodonime.pdf](#)
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București].
- Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei RPR, [București], 1963.
- Felecan, Ovidiu, „Hodonimie românească – între autohtonism și cosmopolitism”, în Oliviu Felecan (ed.), *Proceedings of ICONN 2 (2013)*, p. 319-328.
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București], 1967
- Gonța, Alexandru I., *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963.
- Mihăilă, G., „Contribuții la studierea împrumuturilor slave în limba română” în *Romanoslavica*, VII, Dialectologie, București, 1963, p.23-54
- Nicolau, Dimitrie, *Farmacisitii noștri*, Tipografia „Speranța”, București, 1906.

⁴ Oliviu Felecan, *Hodonimie românească - între autohtonism și cosmopolitism*, in Oliviu Felecan (ed.), *PROCEEDINGS OF ICONN 2 (2013)*, p.318-328.

- Opriț Maței Carmen, *Aspecte toponimice ale zonei Port a orașului Galați*, în revista *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați*, Fascicula XXIV, *Lexic comun / Lexic specializat*, Anul XVI, Nr. 1(29), 2023, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2023.
- Păltănea, Paul, „Câteva date privind începuturile orașului Galați”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”*, VI, Editura Academiei RSR, Iași, 1969, p.141-150.
- Păltănea, Paul, *Istoria orașului Galați. De la origini până la 1918*, I, ediția a II-a, Editura Partener, Galați, 2008.
- Pârvan, Vasile, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, extras din *Analele Academiei Române*, seria II, Tom. XXXVI, *Memoriile secțiunii istorice*, București, Librăriile Socec & Comp. și C.Sfetea, 1913.
- Pătruț, Ioan, *Studii de limba română și slavistică*, Editura Dacia, Cluj, 1974.
- Pătruț, Ioan, *Onomastică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Rezeanu, Adrian, „Ocurență și contaminare în toponimia urbană”, în *SCL*, LIX, nr. 2, București, p. 559-569, 2008.
- Rezeanu, Adrian, „Toponimie bucureșteană”, București: Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, 2003.
- Rezeanu, Adrian, Modoran, Filofteia, „Stratificarea în toponimia urbană”, în *SCL*, XIX. nr. 1-2, p. 303-310, București. 1998.
- Rezeanu, Adrian, Modoran, Filofteia, „Categorii toponim aparent în urbanonimie”, în *Limba Română*, XLVI, nr. 4-6, p. 319-329, București, 1997.
- Rezeanu, Adrian, Modoran, Filofteia, „Toponimia urbană dinamica numelor de străzi”, în în „*Limba Română*”, XLV, nr. 1-6, p. 115-129, București, 1996.
- Rezeanu, Adrian, Modoran, Filofteia, „Modele în toponimia urbană”, în „*Limba Română*”, XLIV, nr. 5-6, p. 225-232, București, 1995.
- Săulescu, Gheorghe, *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a căreia ruine să află în apropierea Galațului*, ediție îngrijită de Silviu Sanie și Vasile Cristian, Editura Academiei Române, București, 1991.